

УДК 368:336

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ І СТРАХОВОЇ СИСТЕМ НА ОСНОВІ ОЦІНКИ ІНТЕГРАЦІЇ СКЛАДОВИХ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

Олена Гребенікова¹, Тетяна Денисова²¹Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», м. Харків, Україна,²Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

Анотація — проаналізовано рівень співпраці між страховиками та банківськими установами, визначено пріоритетні показники діагностики індикаторів фінансової стійкості банків та страхових компаній.

Ключові слова — банківська установа, страхова компанія, інтеграція, фінансовий конгломерат, фінансова стабільність, банкострахування.

Кризові явища в економіці, посилення конкуренції на ринку фінансових послуг змушують банківські установи та страхові компанії враховувати тенденції сучасних глобалізаційних процесів та передбачати необхідність взаємодії, диверсифікації джерел своїх доходів, розробляти й впроваджувати нові спільні продукти, розвивати форми інтеграції. Тому актуальним є вибір форм інтеграції банківського і страхового капіталу, зокрема в період фінансово-економічних криз, інституційних змін, визначення пріоритетних напрямків удосконалення співпраці між банками та страховими компаніями.

Теоретичні аспекти особливостей інтеграції суб'єктів господарювання розглянуто у роботах М. Р. Тимощука, С. В. Шишковського, Н. Р. Яворської [0], Р. В. Фещура [0] та інших. Окремі питання взаємодії банків і страхових компаній викладено в працях таких українських та зарубіжних науковців як: В. А. Козирев [3], В. В. Кучеренко [4], О. Д. Аверченко [5], В. І. Шевченко [6], І. М. Михайловської [7] тощо. Але необхідною є розробка підходів щодо посилення ефективності такої взаємодії, особливо в кризовий період, що сприятиме покращенню якісного рівня

обслуговування клієнтів й підвищенню рівня доходів фінансових установ. Таким чином, розробка адекватної моделі структурного аналізу взаємозв'язків системоутворюючих складових фінансового конгломерату дозволяє визначити, відхилення яких показників діяльності інтегрованого посередника прокує поширення фінансової нестабільності.

Проведений аналіз стану вітчизняних й іноземних конгломератів, що здійснюють свою діяльність в Україні, виявив, що їх склад є неоднорідним і представлений трьома секторами фінансового ринку: банківським, страховим та інвестиційним. Інтеграцію цих секторів подано на рис.1 у вигляді діаграми Ейлера-Венна, перетин кругів на якій вказує на існуючий тісний зв'язок, що породжує новітні продукти та послуги. Саме на перетині кругів з'являється принципово нова форма співробітництва, яку називають фінансовим конгломератом, а її динамічний розвиток свідчить про зростання рівня інтеграції на фінансовому ринку.

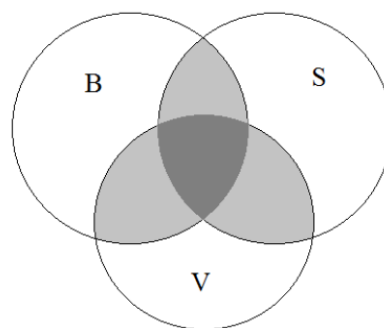

Рис. 1. Графічна інтерпретація інтеграції банківського (B), страхового (S) та інвестиційного (V) секторів фінансового ринку

Проаналізуємо діяльність фінансових конгломератів й порівняємо результати

конгломератів, що мають у своєму складі банк, страхову компанію і інвестиційний фонд, фінансові конгломерати, які мають у своєму складі банк і страхову компанію, фінансові конгломерати, які мають у своєму складі лише банк й фінансові конгломерати, які мають у своєму складі лише страхову компанію. Вихідними даними для подальшого аналізу стали фінансові звіти 6 фінансових конгломератів (табл.1).

Таблиця 1

Члени досліджуваних фінансових конгломератів

Фінансовий конгломерат	Банк	Страхова компанія
Група «Приват»	АТ КБ «ПриватБанк»	
Промінвест	ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк»	
Альфа-Україна	АТ «АЛЬФА-БАНК»	ПрАТ «СК «Альфа-Страховання»
RZB-UNIQA	АТ «Райффайзен Банк Аваль»	ПрАТ «СК «УНІКА Життя»
BNP Paribas	АТ «УКРСИББАНК»	ПАТ «НАСК «Оранта»
Intesa Sanpaolo SPA	АТ «ПРАВЕКС БАНК»	

Як метод дослідження було обрано кластерний аналіз, на основі якого проаналізовано 6 банків за розрахованими показниками фінансової стійкості за 2014 – 2019 роки. Результати дозволили згрупувати банки за трьома кластерами (табл. 2). Упродовж 5 років банки попадали в один і той самий кластер.

Таблиця 2

Результати кластерного аналізу банків

Кластер	Члени кластера
Кластер 1	Промінвестбанк, Правексбанк
Кластер 2	ПриватБанк, Банк «Райффайзен-Банк Аваль»
Кластер 3	Альфа-Банк, Укрсіббанк

Проведений кластерний аналіз дозволяє визначити, до якого з типів фінансових конгломератів слід віднести інтегровані утворення. Групу Промінвестбанк і Правексбанк віднесено до банкоцентричних фінансових конгломератів, ядром яких виступає банківська установа. Перший

кластер банкоцентричних фінансових конгломератів і більшість проаналізованих показників є однорідними та рівною мірою впливають на зарахування фінансового конгломерату до групи банкоцентричних.

Проте існують показники, відхилення яких обумовило фінальний розподіл. Такими показниками для банкоцентричних фінансових конгломератів є: мультиплікатор капіталу, достатність власного капіталу, коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів, наявність представника фінансового ринку.

Для визначення пріоритетних показників діагностики фінансової стійкості банків та страхових компаній було застосовано метод головних компонент із залученням ППП Statistica. У якості вхідних даних було обрано 12 показників діяльності банків (x_1-x_{12}) та 12 фінансових показників діяльності страхових компаній (k_1-k_{12}), що входять до складу конгломератів та які використовують для діагностики фінансової стабільності банків і страхових компаній під час кризи (табл. 3).

Таблиця 3

Система показників для діагностики фінансової стабільності банківських установ і страхових компаній під час кризи

Показники для діагностики фінансової стабільності	
Банківських установ	Страхових компаній
x_1 – загальний обсяг активів	k_1 – загальний обсяг активів
x_2 – загальний обсяг зобов'язань	k_2 – власний капітал
x_3 – загальний обсяг пасивів	k_3 – загальний обсяг зобов'язань
x_4 – власний капітал	k_4 – валові премії
x_5 – фінансовий результат	k_5 – валові виплати
x_6 – рентабельність власного капіталу	k_6 – страхові резерви
x_7 – рентабельність активів	k_7 – коефіцієнт загальної заборгованості
x_8 – мультиплікатор капіталу	k_8 – коефіцієнт поточної ліквідності
x_9 – співвідношення капіталу та пасивів банку	k_9 – коефіцієнт достатності резервів
x_{10} – коефіцієнт достатності власного капіталу	k_{10} – коефіцієнт ділової активності
x_{11} – коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	k_{11} – коефіцієнт боргового навантаження;
x_{12} – показник фінансового важеля	k_{12} – коефіцієнт збитковості

Результати визначення пріоритетних показників діагностики фінансової стійкості банків та страхових компаній методом головних компонент систематизовано в табл. 4.

Таблиця 4

Результати систематизації пріоритетності показників діагностики фінансової стійкості банків та страхових компаній

Фінансовий конгломерат	Показники діагностики фінансової стійкості (місце)					
	банків			страхових компаній		
	I	II	III	I	II	III
Група «Приват» ^б	x_{12}	x_8	x_9	–	–	–
Промінвест ^б	x_2	x_1	x_3	–	–	–
Альфа-Україна ^б	x_1	x_2	x_3	k_9	k_{10}	k_4
RZB-UNIQA ^с	x_1	x_8	x_2	k_6	k_2	k_4
BNP Paribas ^с	x_8	x_4	x_{12}	k_5	k_4	k_6
Intesa Sanpaolo SPA ^б	x_4	x_3	x_9	–	–	–

^б – банкоцентричний конгломерат;

^с – страховоцентричний конгломерат.

Проведений аналіз пріоритетних показників діагностики фінансової стійкості банків та страхових компаній виявив таке:

1) важливими показниками діагностики фінансової стійкості як банкоцентричних, так і страховоцентричних конгломератів виступають: x_1 – активи; x_2 – зобов'язання; x_8 – мультиплікатор капіталу; x_{12} – фінансовий важіль (показники оцінювання банківської складової);

2) специфічними показниками діагностики фінансової стійкості банкоцентричних конгломератів є такі: x_3 – загальний обсяг пасивів; x_9 – співвідношення капіталу та пасивів банку (оцінювання банку); k_7 – коефіцієнт загальної заборгованості (оцінювання страхової компанії);

3) найбільш визначальними з точки зору страховоцентричних конгломератів виступають: k_2 – власний капітал; k_4 – валові премії; k_6 – страхові резерви (характеристики страхової компанії).

Підсумовуючи розглянуте, можна зробити **висновок** щодо результату проведеної діагностики діяльності банківської і страхової систем під час кризи, а саме:

наявність страхової компанії на фінансові показники банків впливає не суттєво, але для страхових організацій наявність банків у складі фінансових конгломератів дозволяє збільшувати обсяг укладених страхових договорів й отримувати більший обсяг валових страхових премій.

Список використаної літератури

1. Тимошук М. Р., Шишковський С. В., Яворська Н. Р. Фінансові індикатори соціально-економічної взаємодії стейкхолдерів. Вісник Університету банківської справи. 2019. – № 1 (34). – С. 107-114.

2. Управління соціально-економічною взаємодією на підприємствах : методологія та інструментарій: монографія / за ред. Р. В. Фещура; Національний університет «Львівська політехніка». Львів : Растр-7, 2016. – 230 с.

3. Козирев В. А. Науково-методичні засади функціонування фінансових конгломератів у періоди нестабільності: дис. канд. екон наук, Суми, 2016. – 279 с.

4. Кучеренко В. В. Форми інтеграції банківського і страхового капіталу: монографія / В. В. Кучеренко, Р. Данкевич, В. В. Тринчук. – Львів: Видавництво «ГАЛИЧ- ПРЕС», 2018. – 284 с.

5. Аверченко О. Д. Формы, модели и направления реализации концепции банкострахования в современных условиях. Вестник Финансового университета. 2016. – №1 (91). – С.157-163.

6. Шевченко В. І. Дослідження глобалізаційних процесів у сфері страхового та банківського бізнесу через створення стратегічних альянсів. Международный научный журнал. 2014. – №3. – С. 23-26.

7. Михайловська І. М., Пенкаль Н. А. Особливості організаційних форм та інституційно-правових основ взаємодії банків та страхових компаній. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2014. – № 5(1). – С. 105-108.

Автори

Гребенікова Олена Володимирівна, к.е.н., доцент, Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ» (gребенікова@ukr.net).

Денисова Тетяна Володимирівна, к.т.н., доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (tetiana.denysova@hneu.net).

Тези доповіді надійшли 14 березня 2021 року.

Опубліковано в авторській редакції.

